

Pulai Bence¹

A Kárpátaljával és a helyi magyar kisebbséggel kapcsolatos befolyásolási célú orosz valóságértelmezésekről²

On Russian Interpretations of Reality Aimed at Influencing Public Opinion Regarding Transcarpathia and the Local Hungarian Minority

Absztrakt

A világunkban a konfliktusok természetének változását, illetve így a hadviselés átalakulását figyelhettük meg az utóbbi évtizedekben. Ezen változások közül hangsúlyosan jelenik meg a katonai cselekmények műveletei tereinek bővülése. Ezzel összefüggésben a hagyományos kinetikus eszközök háttérbe szorulása, és a nem hagyományos, nem kinetikus eszközök előtérbe helyeződése figyelhető meg, aminek köszönhetően leginkább talán az információs műveletek szerepe értékelődött fel. Ezen műveletek legjelentősebb elemeként határozhatjuk meg a kognitív dimenzióban megvalósuló információs műveleteket. Az orosz–ukrán háború esetében is jelentős információs műveletek folynak az orosz fél részéről az adaptív információs fölény kialakítása érdekében. Ezen befolyásolási tevékenységek célcsoportjai kapcsán az ukrán válság előrehaladtával egyre hangsúlyosabb szerepet kapnak a nemzetközi közösség közvéleménye és döntéshozói is. A kutatás így ezen célcsoportok befolyásolása kapcsán két legmeghatározóbb angol nyelvű orosz hírportál hírszövegeit vizsgálja (RT és SputnikNews), hogy ezen műveletek során hogyan is jelenik meg Kárpátalja, és a helyi magyar kisebbség helyzete. Ezen valóságmodellek rekonstruálásához a hírportálok cikkeiben megjelenő információk feldolgozása elsődlegesen kvalitatív tartomelemzéssel történt, amelyet ellenőrzésképp

¹ Doktori hallgató, Nemzeti Közszerződési Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola, e-mail: pulaibence@icloud.com

² A tanulmány alapját a szerzőnek az Új Nemzeti Kiválóság Programban, a Nemzeti Felsőoktatási Kiválóság Ösztöndíj keretében megvalósuló Oroszország információs műveletekben alkalmazott befolyásolási eszközeinek vizsgálata médiaforrások alapján az orosz–ukrán háború esetében című munkája képezte.

kvantitatív tartalomelemzés egészített ki. A kutatás eredményeképp Kárpátalja és a helyi magyar kisebbséggel kapcsolatos befolyásolási célzatú orosz valóságértelmezésekről, és a belőlük képzett üzenetek kapcsán láthatóvá vált, hogy Oroszország ezen témákkal kapcsolatos tartalmakat saját érdekeinek megfelelően használta, hogy saját céljainak megfelelő magatartás- és cselekvésformákra készítse a nemzetközi közösség csak közvetve vagy egyáltalán nem érintett szereplőit és döntéshozóit.

Kulcsszavak: információs műveletek, befolyásolási műveletek, Kárpátalja, ukrajnai magyar kisebbség, orosz–ukrán háború

Abstract

In recent decades we have observed a change in the nature of conflicts in our world, and consequently a transformation of warfare. Among these changes, the expansion of the operational domains of military action stands out prominently. In connection with this, we can observe a recession of traditional kinetic means into the background and a corresponding rise of non-traditional, non-kinetic means, as a result of which the role of information operations in particular appears to have grown in importance. The most significant element of these operations can be identified as the information operations carried out in the cognitive dimension. In the case of the Russian–Ukrainian war as well, the Russian side is conducting significant information operations in order to establish adaptive information superiority. As for the target audiences of these influence activities, as the Ukrainian crisis has progressed, the public opinion and decision-makers of the international community have come to play an increasingly prominent role. In connection with the influencing of these target audiences, the research therefore examines the news content of the two most significant English-language Russian news portals (RT and SputnikNews), in order to determine how Transcarpathia and the situation of the local Hungarian minority appear in the course of these operations. For the reconstruction of these models of reality, the information appearing in the articles of news portals was processed primarily through qualitative content analysis, which was supplemented, as a check, by quantitative content analysis. As a result of the research, regarding the Russian interpretations of reality aimed at influencing perceptions of Transcarpathia and the local Hungarian minority, and the messages formed from them, it became evident that Russia employed content related to these topics in accordance with its own interests, in order to prompt the only indirectly affected or entirely unaffected actors and decision-makers of the international community toward forms of behaviour and action aligned with its own goals.

Keywords: information operations, psychological operations, Transcarpathia, Hungarian minority in Ukraine, Russian–Ukrainian war

Bevezetés

Az utóbbi évtizedekben a konfliktusok természetének változását, illetve így a hadviselés átalakulását figyelhettük meg.³ Ezen változások közül kiváltképp hangsúlyosan jelenik meg a katonai cselekmények műveleti tereinek bővülése, vagyis a korábban is műveleti tartományként értelmezett természeti területek mellett újszerűen jelentkező társadalmi terek megjelenése.⁴ Ezzel összefüggésben a kinetikus eszközök háttérbe szorulása és a nem kinetikus eszközök előtérbe kerülése figyelhető meg,⁵ amelynek eredményeképp az információs műveletek szerepe is felértékelődött.⁶ Mára ezen műveletek legjelentősebb elemeként, Oroszország részéről is,⁷ a kognitív dimenzióban megvalósuló információs műveleteket, magát a befolyásolást határozhatjuk meg.⁸ Ennek elsődlegességét az orosz–ukrán háború esetében az orosz információs műveleteknél is megfigyelhetjük.⁹ Ezen műveletek célcsoportjai kapcsán a konfliktus előrehaladtával egyre hangsúlyosabb szerepet kapnak a nemzetközi közösség közvetve vagy egyáltalán nem érintett közvéleménye és döntéshozói is.

Ennek okán munkámban egy esettanulmányt mutatok be az orosz–ukrán háború vonatkozásában a befolyásolási célból működtetett orosz médiarendszernek a nemzetközi célcsoportok szempontjából leginkább meghatározó hírportáljain, vagyis az *RT-n* (korábban *Russia Today*) és a *Sputnikon*, a konfliktus szempontjából Magyarország tekintetében leginkább lényegesnek tartott Kárpátaljáról, valamint az ottani magyar kisebbségről közölt valóságértelmezésekről.

A kutatásom célja annak megállapítása volt, hogy hogyan is jelennek meg a vizsgált esetben a befolyásolási műveleteknek a szakirodalomban leírt jegyei, minthogy a támadó fél a céljainak megfelelő magatartás- és cselekvésformákra próbálja készíteni a célcsoportokat. A kutatási kérdésem ennek függvényében Kárpátalja és a helyi magyar kisebbség helyzetének az említett hírforrásokban való bemutatására vonatkozott.

Hogyan jelenik meg Kárpátalja és a magyar kisebbség a vizsgált hírportálokon?

A kutatási kérdés alapján azokat a valóságmodelleket próbáltam rekonstruálni, amelyeket az egyes hírportálok a saját nézőpontjukból, a létrehozott narratívákon keresztül közvetítettek a hírszövegek befogadóinak. A kiválasztott internetes újságcikkekben megjelenő információk feldolgozásához elsősorban kvalitatív, azaz a szövegek jellemző alkotóelemeit azonosító tartomelemzést folytattam, amelyet másrésről, a kvalitatív eredmények ellenőrzéseként, számítógéppel (AntConc elnevezésű szövegelemző szoftverrel) is támogatott kvantitatív, tehát ezen alkotóelemek gyakorisági statisztikáin alapuló tartalomelemzés egészített ki. A kiválasztott hírportálokon a szövegminták

³ SZENES 2017.

⁴ BODA 2025.

⁵ HOLECZ 2021.

⁶ HAIG 2018.

⁷ PYNŰŰNIEMI 2019.

⁸ HAIG 2022.

⁹ WILLETT 2022.

megtalálásához a kutatási kérdés alapján az elsődleges keresőszavaim a *Hungarian minority* (magyar kisebbség), illetve a *Transcarpathia* (Kárpátalja) voltak, de ezen szavak rokon értelmű megfelelőjét is használtam. Míg másodlagosan a *Hungary* (Magyarország) keresőszót is alkalmaztam. A találatok között megjelent cikkeket előolvastam, kiszűrve a nem érdemi találatokat, azonosítva azon cikkeket, amelyek ténylegesen a kutatási kérdéseimhez megfelelő tartalmakat közöltek. Az előszűrt hírszövegek tartomelemzéséhez két szövegkorpuszt építettem fel a hírportáloknak megfelelően: összesen 211, 2005. június 30. és 2025. december 31. között megjelent újságcikket használtam fel az *RT*, illetve a *Sputnik* hírportálról. A híroldalakhoz harmadik országbeli virtuális magánhálózaton keresztül fértem hozzá, mivel azok elérését az Európai Unióban egységesen felfüggesztették.

Az orosz–ukrán háború befolyásolási célú orosz valóságértelmezéseiről

A 2014-től kezdődő ukrán válság eseményláncolatától kezdődően, vagyis a küszöb alatti időszakban, mint például a Majdan téri események, a Krím félsziget elcsatolása és a kelet-ukrajnai polgárháború, illetve 2022-től kezdődően a háborús küszöb felett is jelentős befolyásolási műveletek folynak Oroszország részéről, a hagyományos helyett inkább az adaptív információs fölény kialakítása érdekében.¹⁰ Ennek részeként az orosz befolyásolási célból működtetett médiarendszeren keresztül a megfogalmazott üzenetek témái között szoros tartalmi összefüggést figyelhetünk meg az orosz–ukrán szembenállás háborús küszöb alatti és küszöb feletti időszakaiban is.¹¹ A műveletek keretében megfogalmazott valóságértelmezések ugyanakkor ezen eseményeknél is régebbre nyúlnak vissza. Hiszen a Szovjetunió szétbomlását követő időszakban az orosz–ukrán viszonyrendszerben ingaszerűen következtek be változások. Ilyenek voltak a 2004-es ukrajnai narancsos forradalom, illetve az azt követő orosz–ukrán gázviták is, amelyek az orosz biztonságpercepció sajátosságai okán a nyugati, különös-képp az amerikai érdekszféra térségbeli előretörésének megnyilvánulásaiként kaptak értelmezést.¹² Ennek kapcsán fogalmazódtak meg először orosz részről alkalmasszerűen olyan valóságértelmezések is, mint például Ukrajna területi felosztásának gondolata vagy az ukrán identitás és államiság megkérdőjelezése, amelyek a 2014-es Majdan téri eseményektől kezdve meghatározóvá váltak.¹³

A tüntetésektől kezdődően az Ukrajnával és az ottani eseményekkel kapcsolatos orosz valóságértelmezések, valamint a belőlük képzett, adott esetben valós, de sokszor inkább félrevezető információkat tartalmazó üzenetek közlésére azóta jelentős erőfeszítés irányul. Ennek keretében az évek alatt „[t]öbb száz taktikai szintű narratíva jelent meg és tűnt el a műveletek során” Ukrajnával kapcsolatban.¹⁴ Ez már a Majdan téri kormányellenes és Európa-párti tüntetések kezdetén is megfigyelhető

¹⁰ KRIZBAI-SZAK 2022.

¹¹ ALEKSEJEVA 2023.

¹² GÖTZ-STAUEN 2022.

¹³ MÖLDER-SAZONOV 2018.

¹⁴ KISS 2024: 22.

volt, hiszen az orosz fél a tüntetések békés, ugyanakkor komolytalan jellegét hangsúlyozta, azonban az idő előrehaladtával és a demonstrációk kiterjedésével az orosz kommunikációs csatornákon sugalmazott üzenetek mennyisége és tartalma is megváltozott.¹⁵ A tüntetések kirobbanását és elmélyülését egyrészt – az orosz stratégiai narratívába beágyazva – a mögötte álló nyugati államok ellenségességének, Oroszország bomlasztásának egyik újabb megnyilvánulásaként erőteljes euroatlanti (transzatlanti) integrációellenes üzenetek keretében mutatták be. Másrészt a tüntetések egészét a szélsőjobboldali ukrán politikai szélsőségek tevékenységeként állították be,¹⁶ „célja egyértelműen a tüntetők valós szándékának hiteltelenné tétele volt”.¹⁷ Például az orosz közszolgálati televízió jelentős műsoridőt szentelt a tüntetések során elkövetett erőszakosabb cselekmények és következményeik szemléltetésének, illetve a sztereotipikusan szélsőjobboldalinak kinéző egyénéről készült képi anyagok bemutatásának. A tüntetések előrehaladtával azok ideológiai meghatározottságának bemutatása mellett a földrajzi vonatkozásuk is megjelent, tehát a tüntetőket vagy a velük szimpatizálókat leginkább az Ukrajna nyugati vagy középső részein élőkkel azonosították. Ezzel ellentétben az ország keleti és déli területeinek lakóit – kihangsúlyozva ezen lakosság orosz kisebbségi voltát és oroszbarátságát – a demonstrációk céljával ellentétes állásponton lévőként mutatták be, akikre nézve a közben kiterjedő tüntetések ukrán szélsőjobboldali színezete akár a népirtásnak a bekövetkeztét is magával hordozza.¹⁸

Ezen ukrainai eseményekkel kapcsolatos valóságértelmezések jelentős hangsúlyt kaptak a krími és a kelet-ukrainai események időszakában is.¹⁹ Az ukrán kormányzat által az ország keleti felébe irányított ukrán csapatokat megszálló erőként határozták meg, és rendszeresen be is számoltak harctéri sikertelenségeikről és veszteségeikről. Ezzel szemben az oroszok közeli szeparatista népköztársaságok fegyvereseit az orosz befolyásolási csatornák következetesen „önvédelmi harcosoknak hívták, akiknek tevékenységét a rend helyreállításaként mutatták be”.²⁰ Az ukrán fegyveres erők összességét szélsőjobboldaliként illették,²¹ az ukrán katonákat a szélsőjobboldali félkatonai egységek, mint a szélsőjobboldali nacionalista párt, a Jobb Szektor alakulat vagy a nacionalista Azov Zászlóalj tagjaiként beállítva,²² akik az orosz kisebbség ellenében számos bűncselekményt követnek el, legyen szó élet elleni (népirtás) vagy akár vagyon elleni bűncselekményekről (második világháborús szovjet-orosz emlékművek lerombolása). A válság jelenségeinek ezen keretezése, vagyis hogy az ukrainai válság mögöttes mozgatórugója az ukrainai szélsőjobboldal előretörése és az ellenük folytatott küzdelem, jelentősen merített a világháborús orosz emlékekből.²³ Ezek az üzenetek lényegében az ukrán válság jelenségeit a nemzetszocialista Harmadik Birodalom

¹⁵ LOCOMAN–LAU 2025.

¹⁶ KHALDAROVA–PANTTI 2016.

¹⁷ RÓZSA 2014: 176.

¹⁸ KHALDAROVA–PANTTI 2016.

¹⁹ CLAESSEN 2023.

²⁰ RÓZSA 2014.

²¹ DOV BACHMANN – PUTTER – DUCZYNSKI 2023.

²² HUTCHINGS–SZOSTEK 2015.

²³ GÉMESI 2025.

ellen folytatott védekező háború, vagyis a nagy honvédő háború jelenségeivel azonosították.²⁴ E példák mellett természetesen más orosz médiarendszer által kevésbé hangsúlyosan megjelenített, Ukrajnával kapcsolatos valóságértelmezések és a belőlük képzett üzenetek is keletkeztek, amelyek közül a legfőbbeket az 1. ábra szemlélteti.²⁵

1. ábra: 2014 és 2021 között a leggyakoribb, Ukrajnára vonatkozó orosz valóságértelmezésekből képzett szófelhő

A háború kitörését megelőző időszakban az orosz médiarendszer jelentős erőfeszíté-
seket tett elsődlegesen az ukrainai műveletekhez való előkészületek sikerességének
biztosításaként a nemzetközi és természetesen az ukrainai célcsoportok figyelmének
elterelésére. Az akkor még csak feltételezett eszkalációs törekvést tagadó különböző
stratégiai kommunikációs nyilatkozatok mellett például a lengyel–fehérorosz migrá-
ciós és határválság eseménysorozatára vonatkozó megtévesztő szándékú üzenetek
is helyet kaptak.²⁶ Eközben a főképp korábban megfogalmazott taktikai és stratégiai
szintű narratívacsoportok felhasználásával Oroszország közelgő katonai agressziójának
igazolására törekedett.²⁷ Ennek kapcsán az Ukrajnával és az ottani eseményekkel kap-
csolatos orosz valóságértelmezések az eszkalációt közvetlenül megelőzően is szerepet
kaptak. Ilyen valóságértelmezések voltak például, hogy a „Nyugat bábjaként” beállított
„Ukrajna agresszív”, míg „Oroszország a békére törekszik”, ugyanakkor „a Nyugat által
keltett feszültséggel” szemben „Oroszországnak erkölcsi kötelessége az is, hogy tegyen
valamit a térség (érdekszférája) biztonságáért”, de jól láthatóan az Ukrajnához szoro-
sabbban kapcsolódó üzenetek, mint például a szélsőjobboldali ukrán nacionalisták által
jelentett fenyegetés is szerepet kaptak. Látszólag újszerűen (az ukrán válság korábbi
időzakaiban is feltűntek esetenként nagyjából hasonló üzenetek, ugyanakkor ezek
jelentős figyelmet végül nem kaptak), de csak rövid ideig jelentkező narratív elemei
voltak még az eszkaláció igazolásának az ukrainai tömegpusztító fegyverekkel kapcso-
latos üzenetek is. Vagyis, hogy Ukrajna (főképp amerikai katonai magánvállalatokkal
együttműködve) vegyi fegyverekkel hamis zászlós műveleteket tervez végrehajtani
a kelet-ukrainai orosz alkú kisebbség ellen. A háború kitörése előtti időszakban legalább

²⁴ KHALDAROVA-PANTTI 2016.

25 ALEKSEIEVA 2023.

26 PULAI 2023.

27 ALEKSEIEVA 2023.

háromszor több tartalom született ezzel kapcsolatosan, mint az addig többségben lévő ukrán szélsőjobboldali vonatkozású témákról.²⁸

Ugyanakkor az eszkalációval a taktikai szintű narratívák mellett egyre nagyobb szerep jutott Oroszország stratégiai szintű narratíváinak is. Gondoljunk csak a „különleges katonai művelet” elindítására, vagyis a háború kitörését kísérő 2022. február 24-i Putyin-beszédre,²⁹ amelyben az orosz beavatkozás igazolásaképpen kiemelten hangsúlyos szerepet kapott a Szovjetunió szétesését kihasználó, Oroszországgal szemben azóta is ellenségesen fellépő és vele együtt nem működő Nyugat, különösen az Egyesült Államok. Szerepeltek a Nyugat által keltett feszültségek (a balkáni, az észak-afrikai és a közel-keleti beavatkozások) – ellenvádként megfogalmazva, egyúttal igazolásképpen, hogy Oroszország mellett maga a kollektív Nyugat is katonai erővel érvényesíti érdekeit, amelyben kiemelkedett az Észak-atlanti Szerződés Szervezetének terjeszkedése, vagyis a keleti szárnyának bővítése jelentette fenyegetés. Ugyanakkor ezek mellett az Ukrajnával kapcsolatos korábbi, inkább taktikai jellegű narratívacsoportok is szerepet kaptak, mint például a 2014-es események államcsínnyként való meghatározása, az orosz kisebbség ellen folyó népiirtás és a Nyugat által támogatott ukrán szélsőjobboldaliak tevékenysége, amelyek így Ukrajnát mint agresszort határozták meg. A nemzeti és az Ukrajnára vonatkozó valóságértelmezések üzeneteinek együttese mellett a fentebb említett Putyin-beszéd a korábbiakhoz hasonlóan többször is párhuzamot vont a különleges katonai művelet és a nagy honvédő háború jelenségei közt, a múlt történéseit a jelen eseményeinek megfelelően.³⁰

A háború eseményeinek előrehaladtával, vagyis a kezdeti orosz katonai tevékenységek sikertelensége következtében 2022 márciusára, vagyis lényegében az ukrainai északi és a keleti hadászati irányok feladása után az orosz médiarendszerben ezen fentebb említett ukrainai valóságértelmezések egyre inkább visszaszorultak. Természetesen ugyanakkor más ukrainai narratívák keletkeztek, gondoljunk csak főképp a nyugati országok által Ukrajnának nyújtott gazdasági, pénzügyi, illetve katonai támogatás (és például az ennek keretében nyújtott eszközök harctéri sikertelenségeinek) bemutatására, amelyek összekapcsolódtak a harctéri eseményekkel kapcsolatos narratívacsoportok üzeneteivel. Ezek mögött alapvetően azt határozhatjuk meg, hogy orosz szemszögből nézve is a háború végkimenetele jórészt ezen támogatások jövőbeli helyzetével lesz összefüggésben. Ugyanakkor az ukrán szélsőjobboldalisággal és a vele járó feltételezett jelenségekkel, illetve a nagy honvédő háborúra való visszaalással kapcsolatos üzenetek továbbra is háttérzajként jelennek meg az orosz befolyásolási ökoszisztémában, de a háborúval kapcsolatos valóságértelmezések közül a stratégiai narratívák üzenetei kerültek előtérbe (illetve ezen két narratívacsoport összekapcsolódását is megfigyelhetjük), miszerint az ukrainai háború valójában a Nyugat elleni védelmi háború.³¹ Ezen narratívák túlsúlya már az orosz elnöknek a kelet-ukrainai népköztársaság Oroszországi Föderációval való egyesülése kapcsán 2022. szeptember 30-án tartott beszédéből is kitűnik.³² Hiszen az orosz kormányzati biztonságfelfogás-

²⁸ ALEKSEJEVA 2023.

²⁹ President of Russia 2022.

³⁰ ROSSOLIŃSKI-LIEBE – WILLEMS 2022.

³¹ FRIDRICHOVÁ 2023.

³² FRIDRICHOVÁ 2023.

ból eredő, több évtizede meghatározó és még annál is régebbre visszanyúló stratégiai valóságértelmezések jelentős magyarázó erővel rendelkeznek például a hazai célcsoportok vonatkozásában is,³³ tehát nemcsak azt segít megmagyarázni, hogy Oroszország miért veszít a kisebb és kevésbé felszerelt ellenséggel szemben, hanem az évtizedek óta felépített ellenségképre is támaszkodik. Vagyis nem szűgyen a Nyugattal szemben veszíteni; rosszabb lett volna az ukránokkal szemben veszíteni. Így a háború mára már nemcsak Ukrajnáért folyik, hanem Oroszország léteért is, az ország és a nemzet túlélésért folytatott küzdelmeként kereteződik.³⁴

Hogyan jelenik meg a kárpátaljai magyar kisebbség a vizsgált hírportálokon?

Kárpátaljával kapcsolatosan a 2014 előtti időszakban a vizsgált két hírportál esetében csak egyetlen egy cikk jelent meg 2005-ben a *Sputnikon*, amely a helyi keleti katolikus és ortodox egyházak történelmi múltra visszavezethető, ismét kiújult szembenállásáról számolt be.³⁵ Viszont 2014-től kezdődően, az ukrajnai válság kirobbanásával az eseménysorozat helyi történéseivel kapcsolatosan már rendszeresebb időközönként közölt kárpátaljai vonatkozású tartalmakat a két hírportál. Az itt elsőként megjelenő témák közül a tágabban vizsgált időszakban (2014–2025) több is rendszeresen szerepelt a későbbiekben, mint az Ukrajna által elnyomott magyar kisebbség helyzete és Ukrajna területi integritása megkérdőjelezésének vonatkozásában Kárpátalja területi hovatartozásának kérdése.

Ezekben főképp magyar kormányzati szereplők által közölteké átvéve (esetleg átértelmezve) jelenik meg elsőként a kárpátaljai magyar kisebbség is. Ennek alapja lehet, hogy az ukrajnai válság korai időszakában meghatározó jelenségek következtében a magyar kisebbség helyzete a tárgyalt időszakban különösen súlyossá vált. Ilyenek voltak egyrészt a kelet-ukrajnai harci események, illetve azok kárpátaljai következményei is, mint a magyar kisebbség etnikai arányon felüli mértékű sorozása az ukrán hadseregbe.³⁶ Másrészt pedig a félkatonai jellegű szélsőjobboldali ukrán Jobb Szektor nevű politikai mozgalom kárpátaljai tevékenysége. Amikor a helyi, vagyis magyar, román és ruszin kisebbségek „jogaik és értékeik, valamint kulturális és történelmi örökségük védelme érdekében”³⁷ Ukrajna területi integritásának megőrzése mellett Kárpátalja esetleges autonómiájának kérdéséről Munkácson egyeztettek, válaszul a Jobb Szektor fegyveres csoportjai a térségbe érkeztek: „A Jobb Szektor nem tudta legyőzni a függetlenség támogatóit Donbasszban, ezért most Kárpátaljára jöttek, mert úgy gondolják, hogy könnyű prédára találnak itt.”³⁸ Ugyanakkor az Ukrajna által elnyomott magyar és más helyi kisebbségek helyzete és Kárpátalja területi hovatartozása témájának szerepeltetése inkább az ukrajnai orosz kisebbség helyzetére épülve, azok támogatásaképp

³³ APPEL 2024.

³⁴ FRIDRICHOVÁ 2023.

³⁵ MAKARKIN 2005.

³⁶ One for All, All for One: Hungarians Want to Protect Their Kin in Ukraine 2015.

³⁷ West Ukraine minorities launch Transcarpathia Assembly 2015.

³⁸ Descending Into Chaos: Ukrainian Neo-Nazi Groups Go on a Rampage 2015.

szolgált. Gondoljunk csak a következő tartalmakra: „Bár könnyű átsiklani a Kárpátalja erdeinek mélyén rejtőző Jobb Szektor fegyveres harcosai felett, különösen azután, hogy Porosenko elnök utasítást adott a fegyveres erőknél, hogy fegyverezzék le őket és minden más illegális fegyveres csoportot az országban, továbbra is kérdéses, hogy egy egész helyi etnikai csoport, amely a nemzetközi közösségtől az önrendelkezési joguk elismerését követeli, hogyan kerülhetne el az amerikai tisztviselő figyelmét.”³⁹ Ezen jelenség a későbbiekben is rendszeresen visszatért, például a kárpátaljai palágykomoróci görögkatolikus templom felgyújtása, illetve a templom falára írt magyarellenes felirat kapcsán született 2025-ös RT-cikkben, amely az eseményeket Ukrajna Oroszországhoz köthető Ukrán Ortodox Egyház elleni intézkedéseivel állította párhuzamba.⁴⁰ Az előbbi idézetből a Jobb Szektor kárpátaljai tevékenységének sajátosságai is láthatók, vagyis hogy az Ukrajnával kapcsolatos orosz fősodorbéli valóságértelmezéshez illeszkedve az eseményeket az orosz kisebbség helyzetével kapcsolatos üzenetek megtámogatása és az ukrán szélsőjobb oldali csoportok által jelentett fenyegetés hangsúlyozása mellett párhuzamosan az ukrán kormány belső szuverenitása megkérdőjelezésére használták fel. Hiszen a Jobb Szektor kárpátaljai tevékenysége kapcsán született cikkekben elsősorban az ukrán kormány tehetetlenségét hangsúlyozták a szélsőjobb oldali szervezet alkotmányellenes tevékenységével kapcsolatban, mint például az RT előbb idézett cikkében: „Nemrégiben odáig ment [a Jobb Szektor akkori vezetője, Dmitro Jaros], hogy a jelenlegi ukrán kormányt árulóknak nevezte, és ebben a hónapban több ezer fős felvonulásra hívta össze támogatóit Kijev szívében, ahol lemondásra szólította fel a jelenlegi hatalmat [...]. A Jobb Szektor [...] megkezdi az úgynevezett forradalmi bizottságok létrehozását, amelyek feladata az egész ukrán kormány elleni bizalmatlansági népszavazás megrendezése egész Ukrajnában.”⁴¹ Ezen törekvés egy már korábban is idézett *Sputnik*-cikkben még érzékelhetőbben jelenik meg: „A[z ukrán] kormány ultranacionalista csoportokat használ az ország keleti részén. Valójában a nacionalisták kulcsszerepet játszottak eddig a konfliktusban, azonban a kormánynak soha nem volt teljes ellenőrzése ezen csoportok felett, amelyek jelentős mértékű autonómiával rendelkeztek. Most úgy tűnik, Kijev lábán lőtte magát azzal, hogy támogatta a Jobb Szektort, az Azovot és más, Donbasszban harcoló radikális csoportot. A nacionalisták [...] most erős, független szervezetekké váltak, amelyek akár Porosenko kihívói is lehetnek, különösen annak fényében, hogy a kormány jelenleg mennyire gyenge [...]”⁴² A kommunikáció a kárpátaljai (és egyéb ukrán) kisebbségek anyaországi Ukrajnával kapcsolatos kormány- és államközi kapcsolatainak negatív irányú befolyásolására irányult. Ez jelent meg például a *Sputnik* egyik cikkében: „Ukrajna nyugati részén számos etnikai kisebbség él, köztük magyarok, románok és ruszinok, akik mindannyian a jobb oldali ukrán csoport célpontjai lehetnek [...]. Ezért fontos, hogy Lengyelország is kövesse Magyarország és Szlovákia példáját, amelyek már megkezdték a határőrizeti intézkedések fokozását az ukrán határ közelében, mivel a Jobb Szektor tevékenysége és ideológiája rendkívül veszélyes.”⁴³ Ezen téma a válság későbbi időszakában is jelentős

³⁹ Power Thinking: Autonomy-Seeking Ethnic Group, Right Sector Movement in Ukraine Conjured up by RT? 2015.

⁴⁰ Hungarian Church Torched in Ukraine 2025.

⁴¹ Hungarian Church Torched in Ukraine 2025.

⁴² Descending Into Chaos: Ukrainian Neo-Nazi Groups Go on a Rampage 2015.

⁴³ Descending Into Chaos: Ukrainian Neo-Nazi Groups Go on a Rampage 2015.

szerepet kapott a két vizsgált hírportálon a 2017-es ukrán nyelvtörvény kapcsán; minden esetben a magyar–ukrán viszony fokozatos megromlásának kiindulópontjaként a helyi magyar kisebbségek helyzetét jelenítették meg. Viszont a háború kitörése után ezen magyarázat kissé háttérbe szorult, hiszen a vizsgált hírporálokon előtérbe került az orosz–ukrán háború vonatkozásában Magyarország gyakran különutas politikájának témája, különösen általánosítható példaként a nyugati szövetségesek egységének hiányára. Ezen különutasság magyarázatai között pedig általánosabban Magyarország „semlegessége” jelenik meg, csak a Magyarország álláspontjával részletesebben foglalkozó cikkekben tűnik fel az okok egyikeként a kárpátaljai magyar kisebbség helyzete. Ezt példázzák akár a 2025-ös ukrán–magyar kémbojtárny kapcsán születő tartalmak is, amelyekben Magyarország és Ukrajna (tovább romló) viszonyának magyarázataként elsődlegesen Magyarország háborúval kapcsolatos különutas politikája jelenik meg, míg a kárpátaljai magyar kisebbség helyzete csak másodlagosan kerül képbe az események értelmezésében.⁴⁴

Ilyen hangsúlyeltolódás figyelhető meg a háborús eskaláció után a kárpátaljai magyar kisebbség sorozásával kapcsolatos tartalmak esetében is. Míg ezek a tartalmak a kelet-ukrajnai események vonatkozásában inkább a kárpátaljai magyar kisebbség helyzetének bemutatására és így az ukrainai orosz kisebbséggel kapcsolatos narratívák támogatásaképp szolgáltak, addigra mára az ukrán hadsereg létszámhiánya és az ennek feltöltése érdekében folytatott erőszakos sorozás, vagyis „az utolsó ukránig”⁴⁵ folytatott háború orosz narratíváinak alátámasztására is alkalmasak. Ez a jelenség a kárpátaljai magyar származású katona, Sebestyén József halálával,⁴⁶ valamint a beregszászi II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Egyetem hallgatóinak sorozásával kapcsolatos hírszövegeknél is megfigyelhető.⁴⁷

Hogyan jelenik meg Kárpátalja a vizsgált hírportálokon?

Ukrajna területi integritása megkérdőjelezésének vonatkozásában Kárpátalja területi hovatartozásának témája a már vizsgált korai időszaktól eltekintve az ukrán válság eseményeiről szóló cikkekben csak alkalmanként tűnt fel a teljes vizsgált időszakban. A témával ezen megvizsgált cikkek közül a válság kezdeti éveitől 2017. november 15-ig, *RT*-n publikált cikk foglalkozott bővebben, amely az ukrán nyelvtörvény elfogadásának ideje körül jelent meg. Ebben több, ukrán szélsőjobboldaliak által elkövetett kárpátaljai cselekményről is beszámoltak, például hogy november 11-én egy helyi illetőségű félkatonai csoport, a Karpatszka Szics Ungváron demonstrációt szervezett „Nemet a magyar felsőbbrendűsége” jelszóval, majd eltorlaszolták a helyi magyar konzulátus bejáratát. Illetve megjelent még a cikkben egy 2017. júliusi nyilatkozat is a Szvodobna ifjúsági tagozatának (C14) vezetőjétől is: „A magyar befolyás megbénította Ukrajnát. Karasz szerint a magyarok pénzt zúdítanak a földjeinkre. Árulókat toboroznak. Megvetik a lábukat. A magyarok földalatti felfegyverzett egységei már

⁴⁴ Spy Row Causes Diplomatic Rift Between Hungary and Ukraine 2025.

⁴⁵ EU Country Moves to Sanction Ukrainian Military Officials 2025.

⁴⁶ EU Country Moves to Sanction Ukrainian Military Officials 2025.

⁴⁷ Kiev Illegally Tried to Conscript Ethnic Hungarians – Budapest 2025.

aktívak a területünkön. Évente kétszer edzenek a magyar hadsereggel. Az SZBU (Ukrán Biztonsági Szolgálat) tehetetlen. Csak a nacionalisták és a terrorellenes művelet résztvevői törődnek ezzel. De mi nem adjuk át a földjeinket." Az ukrán szélsőjobboldal helyi tevékenységének részletezése mellett pedig az érem másik oldalaként a magyar szélsőjobboldal is megjelent a cikk tartalmi között, hogy például „a határ túloldalán a magyar nacionalisták azt követelik, hogy Kárpátalja kerüljön vissza Magyarországhoz [...]”. A magyar nacionalista párt, a Jobbik október közepén Budapesten demonstrációt tartott, amelyen Kárpátalja »önrendelkezését« követelték [...] az ukrainai nemzeti kisebbségek szabadságát követelve, és elítélte az ukrán hatóságokat, akiket azzal vádoltak, hogy túszul ejtették Ukrajnát és vele együtt magyar testvéreiket is." Jól látható, hogy a tárgyalt cikkben az *RT* félrevezetően a Jobbik által deklaráltan Kárpátalja önrendelkezése érdekében tartott demonstrációt Kárpátalja Magyarországhoz való visszacsatolásának követelésével azonosítja.⁴⁸ A fentebb részletezett események kapcsán megjelenített tartalmakból is jól látható, hogy a két ország szélsőjobboldali csoportjai Kárpátaljával kapcsolatos tevékenységének és az országok közötti elmérgesedett viszonynak a bemutatása mellett a szemlézett 2015-ös cikkekben megfogalmazottakkal egybevágóan a vizsgált hírportál az ukrán kormányzat működésképtelenségének hangsúlyozására törekedett.

A későbbiekben Kárpátalja területi hovatartozásának a témája leginkább az európai uniós országok főképp szélsőjobboldali szereplői által elmondottakat átvéve jelent meg. Mint például az *RT* 2022. szeptember 17-ei cikkében: „Az uniós (román) állam volt vezető diplomatája felszólítja Kijevet, hogy engedje át területének egy részét a szomszédos államoknak. A modern Ukrajna határai »természetellenesek«, és Kijevnek át kellene engednie területének egy részét a szomszédos államoknak, amelyekhez ezek a területek jogosan tartoznak [...]. Ukrajna természetellenes határok között létezik. Kárpátalját át kellene engednie Magyarországnak, Galíciát Lengyelországnak, Bukovinát Romániának, Donbasszt és a Krímet pedig Oroszországnak. Ezek más országok területei.”⁴⁹ Ezen tartalmak azonban nem az említett területek újraelosztása gondolatának elősegítése érdekében jelentek meg, hanem sokkal inkább az Európai Unió álláspontját, vagyis Oroszország területszerző háborújának elítélését igyekeznek hitelteleníteni azzal, hogy az Európai Unió tagállamait úgy mutatják be, hogy azoknak Oroszországhoz hasonlóan szintű terület-visszaszerzésre irányuló törekvései vannak Ukrajnával szemben. Ezt a legszembetűnőbb módon a *Sputnikon* 2024. február 6-án megjelent cikk és az abba beágyazott szintű sputnikos Twitter-bejegyzés szemlélteti: „Amióta Oroszország elindította különleges katonai műveletét, az Európai Unió tisztviselői gyakran hangoztatták véleményüket azzal kapcsolatban, hogy a mai ukrán területek egy része történelmileg más uniós országokhoz tartozik. Ilyen például Kelet-Galícia, Kárpátalja, Besszarábia vagy Észak-Bukovina [...]. Vajon ki akar megszerezni egy darabot az ukrán tortából a növekvő területi viszályok közepette? [...] Toroczka László, a magyarországi Mi Hazánk Mozgalom nevű párt vezetője azt mondta, hogy a Mi Hazánk igényt tart Kárpátaljára, ha Ukrajna a konfliktus után elveszíti államiságát [...]. Claudiu Târziu román képviselő viszont azt mondta: Addig nem leszünk igazán

⁴⁸ Ukrainian Nationalists Tear Down, Try to Burn Hungarian Flag (VIDEO) 2017.

⁴⁹ Romanian Ex-FM Calls for Ukraine to Be Broken Up 2022.

önállóak, amíg nem tudjuk visszailleszteni a román államot a természetes határai közé. Dél-Besszarábiának, Észak-Bukovinának, Hertsa régióknak [a Csernyivci terület déli része], Kárpátaljának [...] vissza kell térnie ugyanazon (román) állam határain belülre [...]. Itt egy rövid áttekintés néhány olyan ukrán területről, amelyre az uniós tagállamok igényt tarthatnának [...]."⁵⁰ A Toroczkai és Tárziu fenti nyilatkozatát korábban, 2024. január 28-án közlő *RT*-cikk végén pedig ezen törekvés Oroszország általi „leleplezettségének” bemutatására is sor kerül: „A Kijev és Moszkva közötti konfliktus kezdete óta több orosz politikus is azt állította, hogy a szomszédos országok, köztük Lengyelország, Ukrajna egyes részeinek bekebelezését tervezik.”⁵¹

A szélsőjobboldali szereplőktől származó tartalmak megjelenítése mellett kevésbé hangsúlyosan – a két hírportál cikkei közül összesen csak kettőben – Kárpátalja területi hovatartozása még ukrán kormányzati szereplők nyilatkozatain keresztül jelent meg. Mindkét cikkben a nyilatkozatokban ugyanazon ukrán valóságértelmezés jelent meg a közel sem barátiaként megjelenített magyar–ukrán viszonyt tekintve, vagyis hogy Magyarország két háborús féllel kapcsolatos sajátos külpolitikai működésének egyik rejtett mozgatórugója a Kárpátaljához fűződő területi érdeke. Elsőként ez a valóságértelmezés az *RT* 2022. március 22-ei cikkében jelent meg: „Elmondta [Irina Verescsuk ukrán miniszterelnök-helyettes], hogy Magyarország nem támogatja az Oroszország elleni szankciókat, nem hajlandó fegyvereket szállítani Ukrajnának, nem engedi, hogy más országokból származó fegyverek haladjanak át a területén. Valójában mindenre nemet mondanak. Még egy kis híja van, és Budapest hivatalos retorikája teljesen oroszbarát lesz. Mi ez? Olcsó orosz gázt akarnak? Vagy talán a mi Kárpátaljánkat akarják?”⁵² Majd az *RT* május 2-án közzétett cikkében Alekszej Danyilovnak, az Ukrán Nemzetbiztonsági és Védelmi Tanács titkárának nyilatkozata jelenik meg: „Budapest előre értesült az orosz támadásról, és azt remélte, hogy Ukrajna területének egy részét magának szerezheti majd meg.”⁵³

Összegzés

Az orosz–ukrán háború esetében Oroszország már a háborús küszöb alatti időszakban (a Majdan téri események, a Krím félsziget elcsatolása és a kelet-ukrajnai polgárháború apropóján) vagy a háborús eszkalációt követően is egymást kölcsönösen kiegészítő, jelentős műveleteket folytatott az adaptív információs fölény kialakítása érdekében az információs műveleti tartomány kognitív dimenziójában. Ezen befolyásolási tevékenységek célcsoportjai a szakirodalom alapján azonosíthatók. Eszerint a saját és a megtámadott ország célcsoportjai mellett az ukrán válság előrehaladtával egyre hangsúlyosabb szerepet kap a nemzetközi közösség csak közvetve vagy egyáltalán nem érintett közvéleménye és döntéshozói.

Megállapítható, hogy az általam vizsgált két hírportál lényegében ugyanazon valóságértelmezésekből képzett tartalmakat és üzeneteket jelenített meg. Ezek

⁵⁰ Here's Why Lvov May Become Ukraine's New Capital 2024.

⁵¹ Seize Part of Ukraine if State Collapses – Hungarian MP 2024.

⁵² Ukraine Accuses Hungary of Having Designs on Its Land 2022.

⁵³ Ukraine Claims Hungary Wants Its Territory 2022.

közlésekor az események saját értékelésének közvetítése is megjelent, tehát a hírportálok befogadóinak befolyásolása. Ennek megfelelően keveredtek a tényszerű információk és az érzelmekre ható, a meggyőzést szolgáló, adott esetben akár félrevezető vagy szándékosan téves tartalmak is.

A Kárpátaljával és a helyi magyar kisebbséggel kapcsolatos befolyásolási célú orosz valóságértelmezésekben és a belőlük képzett üzenetekben láthatóvá vált, hogy Oroszország az ezekkel kapcsolatos tartalmakat saját érdekeinek megfelelően használta, hogy azoknak megfelelő magatartás- és cselekvésformákra készítse a nemzetközi közösség csak közvetve vagy egyáltalán nem érintett szereplőit és döntéshozóit. Ezeket elsősorban saját ukrainai tevékenysége igazolásaképp használta fel.

Kárpátaljával a vizsgált hírforrások a 2014 előtti időszakban lényegében nem foglalkoztak. Viszont 2014-től, az ukrainai válság kirobbanásától kezdődően a helyi eseményekkel kapcsolatosan már rendszeresebb időközönként közölt kárpátaljai vonatkozású tartalmakat a két hírportál. Az elsőként itt megjelenő témák közül a tágabban vizsgált időszakban, vagyis az ukrainai válság egésze alatt több is rendszeresen szerepelt a későbbiekben, mint az Ukrajna által elnyomott magyar és más helyi kisebbség helyzete, valamint Ukrajna területi integritása megkérdőjelezésének vonatkozásában Kárpátalja hovatartozásának kérdése. Az Ukrajnára vonatkozó orosz valóságértelmezéshez illeszkedve a kárpátaljai eseményekkel és az ottani magyar kisebbséggel kapcsolatos üzeneteket az orosz kisebbség helyzetéhez fűződő üzenetek megtámogatása és az ukrán szélsőjobboldali csoportok által jelentett fenyegetés hangsúlyozása mellett párhuzamosan az ukrainai kormány belső szuverenitásának megkérdőjelezésére és egyéb orosz narratívák alátámasztására használták fel. Emellett a kommunikáció a kárpátaljai (és egyéb ukrainai) kisebbségek anyaországainak Ukrájnnal kapcsolatos kormány- és államközi kapcsolataira gyakorolt negatív befolyásolására irányult.

A kárpátaljai magyar kisebbség helyzetével kapcsolatos tartalmak ténylegesen csak 2017 után kaptak nagyobb szerepet: a 2017-es ukrán nyelvtörvény kapcsán minden esetben a kárpátaljai magyar kisebbség helyzetét jelenítették meg az idővel fokozatosan romló magyar–ukrán viszony kiindulópontjaként. Viszont a háború kitörését követően ezen magyarázat kissé háttérbe szorult, hiszen még inkább előtérbe került az orosz–ukrán háború vonatkozásában Magyarország gyakran különutas politikájának témája, különösen általánosítható példaként a nyugati szövetségesek egységének hiánya. Ezen különutaság magyarázatai között pedig általánosabban inkább Magyarország „semlegessége” jelenik meg, csak a Magyarország álláspontjával részletesebben foglalkozó cikkekben tűnt fel a magyarázatok között a kárpátaljai magyar kisebbségnek a helyzete.

Ukrajna területi integritása megkérdőjelezésének vonatkozásában Kárpátalja hovatartozásának témája a korai időszaktól eltekintve az ukrán válság eseményeiről szóló cikkekben csak alkalmanként tűnt fel a teljes vizsgált időszakban. Ám az ilyen tartalmak nem azért jelentek meg, hogy elősegítsék ezen területek újraelosztásának gondolatát, hanem sokkal inkább Oroszország területszerzési tevékenységét szeretnék igazolni, illetve az Európai Unió álláspontját, vagyis Oroszország területszerző háborújának elítélését igyekeznek hitelteleníteni azzal, hogy az Európai Unió tagállamait úgy

mutatják be, hogy azoknak Oroszországhoz hasonlóan szintúgy terület-visszaszerzésre irányuló törekvései vannak.

Felhasznált irodalom

- ALEKSEJEVA, Nika et al. (2023): *Narrative Warfare. How the Kremlin and Russian News Outlets Justified a War of Aggression Against Ukraine*. Washington D.C.: Atlantic Council. Online: www.atlanticcouncil.org/wp-content/uploads/2023/02/Narrative-Warfare-Final.pdf
- APPEL, Hilary (2024): Competing Narratives of the Russia–Ukraine War: Why the West Hasn't Convinced the Rest. *Global Policy*, 15(4), 559–569. Online: <https://doi.org/10.1111/1758-5899.13431>
- BODA Mihály (2025): A „hadszíntérháborútól” a hibrid háborúig. *Honvédségi Szemle*, 153(6), 114–133.
- CLAESSEN, Eva (2023): The Making of a Narrative: The Use of Geopolitical Othering in Russian Strategic Narratives During the Ukraine Crisis. *Media, War & Conflict*, 16(1), 82–99. Online: <https://doi.org/10.1177/17506352211029529>
- Descending Into Chaos: Ukrainian Neo-Nazi Groups Go on a Rampage (2015). *Sputnikglobe.com*, 2015. július 14. Online: <https://sputnikglobe.com/20150714/1024623897.html>
- DOV BACHMANN, Sascha-Dominik – PUTTER, Dries – DUCZYNSKI, Guy (2023): Hybrid Warfare and Disinformation: A Ukraine War Perspective. *Global Policy*, 14(5), 858–869. Online: <https://doi.org/10.1111/1758-5899.13257>
- EU Country Moves to Sanction Ukrainian Military Officials (2025). *Rt.com*, 2025. július 17. Online: www.rt.com/news/621627-hungary-pushes-for-sanctions-ukraine-draft-abuse/
- FRIDRICHOVÁ, Kateřina (2023): Mugged by Reality: Russia's Strategic Narratives and the War in Ukraine. *Defense & Security Analysis*, 39(3), 281–295. Online: <https://doi.org/10.1080/14751798.2023.2201018>
- GÉMESI Géza (2025): Szavak fegyverben: narratívák, propaganda és nyelvhasználat az orosz–ukrán konfliktusban. *Honvédségi Szemle*, 153(6), 134–142.
- GÖTZ, Elias – STAUN, Jørgen (2022): Why Russia Attacked Ukraine: Strategic Culture and Radicalized Narratives. *Contemporary Security Policy*, 43(3), 482–497. Online: <https://doi.org/10.1080/13523260.2022.2082633>
- HAIG Zsolt (2018): *Információs műveletek a kibertérben*. Budapest: Dialóg Campus Kiadó.
- HAIG Zsolt (2022): Kibertéri kognitív befolyásolás az információs műveletekben. *Hadtudományi Szemle*, 15(2), 115–130. Online: <https://doi.org/10.32563/hsz.2022.2.7>
- Here's Why Lvov May Become Ukraine's New Capital (2024). *Sputnikglobe.com*, 2024. február 6. Online: <https://sputnikglobe.com/20240206/heres-why-lvov-may-become-new-capital-of-ukraine-1116616936.html>
- HOLECZ, József (2021): The Original “Hybrid Warfare” – Part I. *National Security Review*, 14(2), 59–75.
- Hungarian Church Torched in Ukraine (2025). *Rt.com*, 2025. július 19. Online: www.rt.com/russia/621693-hungary-church-ukraine-torched/

- HUTCHINGS, Stephen – SZOSTEK, Joanna (2015): Dominant Narratives in Russian Political and Media Discourse During the Ukraine Crisis. In PIKULICKA-WILCZEWSKA, Agnieszka – SAKWA, Richard (szerk.): *Ukraine and Russia. People, Politics, Propaganda and Perspectives*. Bristol: E-International Relations, 173–185. Online: www.e-ir.info/2015/04/28/dominant-narratives-in-russian-political-and-media-discourse-during-the-crisis/
- KHALDAROVA, Irina – PANTTI, Mervi (2016): Fake News. The Narrative Battle Over the Ukrainian Conflict. *Journalism Practice*, 10(7), 891–901. Online: <https://doi.org/10.1080/17512786.2016.1163237>
- Kiev Illegally Tried to Conscript Ethnic Hungarians – Budapest (2025). *Rt.com*, 2025. november 6. Online: www.rt.com/news/627425-hungary-ukraine-mobilization-students/
- KISS Álmos Péter (2024): Az orosz–ukrán háború céljait támogató orosz stratégiai kommunikáció. *Honvédségi Szemle*, 152(2), 19–34.
- KRIZBAI Diána Daniella – SZAK Andrea (2022): Napjaink tömegkommunikációjának jelentősége a védelmi politikában. Az orosz–ukrán háború példáján keresztül. *Hadtudományi Szemle*, 15(4), 119–134. Online: <https://doi.org/10.32563/hsz.2022.4.8>
- LOCOMAN, Ecaterina – LAU, Richard R. (2025): Narratives of Conflict: Russian Media's Evolving Treatment of Ukraine (2013–2022). *Media, War & Conflict*, 18(3), 325–347. Online: <https://doi.org/10.1177/17506352241257053>
- MAKARKIN, Alexei (2005): Ukraine: Conflict between Orthodoxy and Greek Catholicism. *Sputnikglobe.com*, 2005. június 30. Online: <https://sputnikglobe.com/20050630/40819891.html>
- MÖLDER, Holger – SAZONOV, Vladimir (2018): Information Warfare as the Hobbesian Concept of Modern Times – The Principles, Techniques, and Tools of Russian Information Operations in the Donbass. *The Journal of Slavic Military Studies*, 31(3), 308–328. Online: <https://doi.org/10.1080/13518046.2018.1487204>
- One for All, All for One: Hungarians Want to Protect Their Kin in Ukraine (2015). *Sputnikglobe.com*, 2015. február 4. Online: <https://sputnikglobe.com/20150204/1017767818.html>
- Power Thinking: Autonomy-Seeking Ethnic Group, Right Sector Movement in Ukraine Conjured up by RT? (2015). *Rt.com*, 2015. július 29. Online: www.rt.com/op-ed/311024-rt-imagined-rusyns-nationalists-pyatt/
- President of Russia (2022): Address by the President of the Russian Federation. *En.kremlin.ru*, 2022. február 24. Online: <http://en.kremlin.ru/events/president/news/67843>
- PULAI Bence (2023): A befolyásolás mint a hibrid hadviselés eszköze a 2021-es lengyel–fehérorosz migrációs- és határválság során. *Honvédségi Szemle*, 151(6), 56–67.
- PYNNÖNEMI, Katri (2019): Information-Psychological Warfare in Russian Security Strategy. In KANET, Roger E. (szerk.): *Routledge Handbook of Russian Security*. London: Routledge, 214–226. Online: <https://doi.org/10.4324/9781351181242-21>
- Romanian Ex-FM Calls for Ukraine to Be Broken Up (2022). *Rt.com*, 2022. szeptember 17. Online: www.rt.com/news/563016-romania-ukraine-unnatural-territory/
- ROSSOLIŃSKI-LIEBE, Grzegorz – WILLEMS, Bastiaan (2022): Putin's Abuse of History: Ukrainian 'Nazis', 'Genocide', and a Fake Threat Scenario. *The Journal of Slavic*

Military Studies, 35(1), 1–10. Online: <https://doi.org/10.1080/13518046.2022.2058179>

RÓZSA Tibor (2014): Az orosz–ukrán válság információs dimenziója. *Hadtudományi Szemle*, 7(3), 174–181. Online: http://epa.oszk.hu/02400/02463/00024/pdf/EPA02463_hadtudomanyi_szemle_2014_03_172-181.pdf

Seize Part of Ukraine if State Collapses – Hungarian MP (2024). *Rt.com*, 2024. január 28. Online: www.rt.com/news/591417-eu-urged-to-take-piece-of-ukraine/

Spy Row Causes Diplomatic Rift Between Hungary and Ukraine (2025). *Rt.com*, 2025. május 12. Online: www.rt.com/news/617407-ukraine-hungary-espionage-scandal/

SZENES Zoltán (2017): A katonai biztonság reneszánsza. *Honvédségi Szemle*, 145(2), 3–26.

Ukraine Accuses Hungary of Having Designs on Its Land (2022). *Rt.com*, 2022. március 22. Online: www.rt.com/russia/552496-ukraine-hungary-russia-criticism/

Ukraine Claims Hungary Wants Its Territory (2022). *Rt.com*, 2022. május 2. Online: www.rt.com/russia/554878-ukraine-hungary-danilov-warning/

Ukrainian Nationalists Tear Down, Try to Burn Hungarian Flag (VIDEO) (2017). *Rt.com*, 2017. november 15. Online: www.rt.com/news/409884-ukraine-hungary-flag-nationalists/

West Ukraine Minorities Launch Transcarpathia Assembly (2015). *Rt.com*, 2015. április 10. Online: www.rt.com/news/248781-ukraine-transcarpathia-minorities-autonomy/

WILLETT, Marcus (2022): The Cyber Dimension of the Russia–Ukraine War. *Survival*, 64(5), 7–26. Online: <https://doi.org/10.1080/00396338.2022.2126193>